

מסורת הש"ס

^(א) [לעיל כא,] ^(ב) [לעיל מט: לקמן נה,] ^(ג) גר רש"ל אמות, ^(ד) תוספתא פ"ו, ^(ה) שקלים פ"ה ה"א יצמות קכא: [ע"ש,] ^(ו) [יצמנות איתא חזינא,] ^(ז) עירובין כג, [ע"ש,] ^(ח) [שמות כא,] ^(ט) [עין פרש"י לקמן נא: ד"ה טס,]

תורה אור השלם

^{1.} בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמות יתנה לו: שמות כא לר ^{2.} יבא אלהינו ואל יתרוש אש לפניו תאכל וסביביו נשערה מאד:

^{תהלים נ ג} ^{3.} אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו:

^{תהלים פט ח} ^{4.} הצור תמים פעלו כי כל דרךיו משפט אל אמונה ואין עלו צדיק וישר הוא: דברים לב ד

הגהות הב"ח

^(א) רש"י ד"ה דלחיות זה ארוחו לרה"ר כגון מקצה מקום מרשותו לרה"ר דהוה ליה חופר: ^(ב) ד"ה כהה"י הסמוכה לרשות הרבים דהוה ליה הפקיר כ"ל ומיתות כגון מקצה וכו' נמחק: ^(ג) תוס' ד"ה כבור וכו' פ"י בקונטרס לעיל דקסגר:

רבינו הגנאל

כגון אלו החופרים לאושין פטור. פ"י יסודות כדכתיב וארשיא יחיטו, ותאכל יסדוניה, תרגו' ואכלת אושותתא. [מסר לו דליו. כלי שלן. אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו. פ"י זכר של רחלים, אילו של יצחק. וזקן אחד, אברהם.

שור שנגח את הפרה פרק חמישי בבא קמא

צעל הסקלס. ולעולם כרה"ר אכל צרשמו אע"פ שהפקיר פטור כדפרישית. האי דנקט ולא הפקיר צורו דאס הפקיר אף צורו הוה ליה צור כרה"ר: **ומאי** זהו דר"ע. בשלמא זהו דרבי ישמעאל למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא צור כרה"ר נמי

בבור ברשותו ר"ע סבר ^(א)בור ברשותו נמי חייב דכתיב יבעל הבור בבור דאית ליה בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר בעל התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לתשלומין ורב יוסף אמר בבור כרה"י כולי עלמא לא פליגי דמחייב מאי טעמא בעל הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים עסקינן כי פליגי בבור כרה"ר רבי ישמעאל סבר יבור כרה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו ור"ע הגהו מוצרך צריכי דאי כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה ואי כתב רחמנא כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא

בבור ברשותו. פ"י בקונט' ^(א) דקסגר [ר"י] דכי אפקרינא רשותאי לא ליחייב אנא דהזיקא אפקריניה משמע דרוזא לומר אס סמך הצור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא ואין משמע כן ועוד דכסמון אמר הא לאו לאושין חייב ואוקמה רבה כר"ע אכל לרבי ישמעאל משמע דפטור וי"ל דהיינו טעמא משום דא"ל תוך צרשומי מאי צעי שלא היה לו להתקרב כל כך אכל רשומי שמתפל צצור: **אמר** דך רב יוסף בולא דברי הב"ה היא. לאו דוקא כולה אלא רישא וסיפא דאקשי מינייהו אכל מניעתא דקמני כרה"י ופתחו לרשות הרצים חייב לא איתא אלא כרבי ישמעאל: **כגון** דארווח ארווחי דרה"ר. והשגא כולה דצרי הכל רישא כשלא הפקיר לא רשומו ולא צורו וסיפא דלחיות ארווחי ומיניה רבי יוסי צר יהודה דצעי החקקה לא מתוקמא כרבי ישמעאל: **דבר** **שנצטער** בו. וא"ת אכתי מנא ליה הא מת צנו צנמא וי"ל דמ"מ צאזות דצר עצמו לא היה רחוי ליכשל צירושלמי (שקלים פ"ה הל"א ע"ש) מלאך צדמות רבי חנינא נודמן לה:

ארך

עבד מעשה אימא כסוי נמי לא בעי קמ"ל ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לגיזקין מיתיבי החופר בור כרה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ויהחופר בורות כרה"י הסמוכה לרשות הרבים כגון אלו יהחופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה טפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתיבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב כרה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי הכל: ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופותח ומסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: טתנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו ורעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר וּסְבִיבוּ נִשְׁעֶרָה מֵאֵד מִלִּמְד שֶׁחֻקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדֵדֶק עִם סְבִיבוּ אִפִּילוּ כְּחוֹט הַשְּׁעֶרָה ר' נחוניא אמר מהכא אֶל נַעֲרָן בְּסוּד קְדוּשִׁים רַבָּה וְגוּרָא עַל כָּל סְבִיבוּ אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו שנאמר יִהְיוּ צַדִּיקִים וְהָיוּ כָּל דְּרָכֵינוּ מִשְׁפָּט א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב ארך

זהמות מהן הרי הוא מסור לכס: **חופר שיחין**. לעולי רגלים צדרכים: **שעה ראשונה**. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך המים: **אמר להם שלום**. שלשית. דהוה לה שהות שחלא נפשה אס ישנה שס: **אמר להן**. כבר עלתה ודאי כדאמרנין לקמן דפשיטא ליה לחפור בורות ומערות לעולי רגלים: **עם סביבו**. דדיקים הדנקים צו: **נשערה מאד**. לשון חוט השערה: **וגורא על כל סביבו**. מטיל אימת משפטיו עליהם: **וסרן**. לעצור על כל פשעם: **יוסרו חייו**. יופקרו חייו וגופו שמורה אל הצריות לחטוא:

ארך

ג.

עין משפט
נר מצוה

מא **א** **ב** מיי"צ מהלכות מקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' מי סעף ו:

בב **ג** מיי" פ"ג שם הלכה כג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מח סעף א וע"ש בהגה"ה:

בד **ד** **ה** טוש"ע ח"מ סי' מי סעף ט:

בד **ו** מיי" שם הלכה כג סמג שם טור ש"ע שם סעף ז וסימן מח סעף א:

מוסף רש"י

בעל התקלה. אף על פי שאין הבור שלו, ששאלו כרה"ר, ששאלו עבלי להמחייב עליו צמקין (שמות כא דח). החופר שיחין. לעיל רגלים ומים מתכנסין סתן והיו שותין סן ויהממן (יבמות קכא). אמר להם שלום. שעדיין יכולה לחיות, וכן בשניה, אכל שלשית שאינה יכולה לחיות אמר להן עלתה לה, שדוע היה לו שלא תמות שם כנלקמן, דבר שהיה מתעסק בו אותו צדיק, אביה, לא יכשל צו ודעו (שם). זכר של רחלים. זה אילו של יצחק, וזקן אחד מנהיגו. זה אברהם (שם). נביא אתה. לדע שלא תמות (שם). מצטער בו. בטעות עשייתו (שם). לגירסת: מתעסק בו). אף על פי כן מת בנו. של (ר') נחוניא בצמא. שקר דרכו של מקום לדקדק עם החסידים (שם). וסביביו נשערה. לשון חוט השערה (שם). עם סביבו. עם דדיקים ההולכים אחיו (שם).